

PROF. DR. MIRO KOŠAK

Prof. dr. Miro Košak je ustanovitelj kardiovaskularne kirurgije v Sloveniji in bivši Jugoslaviji. Rodil se je 19. oktobra 1919 v Ljubljani. Medicino je študiral v Ljubljani, Beogradu in Zagrebu, kjer je promoviral leta 1942. Po stažu je bil zaposlen najprej kot volonter, od leta 1945 dalje pa kot zdravnik na kirurški kliniki v Ljubljani. Leta 1946 je bil imenovan za asistenta. Leta 1949 je opravil specialistični izpit iz kirurgije. Po vnaprejšnji habilitaciji leta 1967 je bil leta 1969 izvoljen za izrednega profesorja kirurgije na Medicinski fakulteti v Ljubljani. Doktorat znanosti je dosegel leta 1974 iz žilne mikrokirurgije. Od 1975 do upokojitve 1987 je bil redni profesor kirurgije na MF. Na Kirurški kliniki je prvi vodil Oddelek za kirurgijo srca in ožilja. Po razdelitvi matične klinike je bil od ustanovitve Klinike za kirurgijo srca in ožilja UKC njen predstojnik vse do upokojitve. Bil je član Pedagoško-znanstvenega sveta MF, Raziskovalne skupnosti Slovenije in številnih tujih kardiovaskularnih kirurških združenj.

Leta 1947 se je kirurg M. Košak v Beogradu seznanil z endotrahealno anestezijo, ki sta jo po vojni na Vojnomedicinski akademiji predavala anesteziologa britanske vojne sanitete, in metodo prenesel v Ljubljano. Prve intubacije sapnika na domači kliniki so se vršile leta 1949 z zasilnim laringoskopom, po Košakovih skici izdelanim v Ljubljani. Čeprav je M. Košak anestezijo zelo rad hitro prepustil novi veji medicine, ne gre pozabiti, da je tudi prva leta po tem prav on uvajal zahtevnejše tehnike, npr. bronhoskopijo, endobronhialno intubacijo s tamponado bronhusa po Craafordu pri operacijah kaverno-zne tuberkuloze in empiemov z bronhialno fistulo.

V prvih letih po specialističnem izpitu se je M. Košak intenzivno usmeril v torakalno kirurgijo. To so bila prva povojna leta, ko je imel urnik na kliniki prvega slovenskega profesorja kirurgije Božidarja Lavriča (1988–1961) osem plačanih in nemejeno število prostovoljnih delovnih ur. Utečena praksa pljučnih resekcij in dekortikacij se je prenesla na takratni Zvezni inštitut za TBC na Golniku. Sočasno s pljučno kirurgijo je M. Košak soustvarjal in širil timsko delo na področju kirurgije srca in ožilja. Po študijskih pripravah je sporočal potrebe novih preiskav in tako pospeševal razvoj kliničnega laboratorija in malega rentgenskega oddelka, kjer se je začela razvijati invazivna diagnostika. Navezoval je stike z internisti kardiologi in pediatri. Delo na kliniki je bilo tudi stalna spodbuda za študij in napredek anesteziologov. Že takrat je M. Košak k sodelovanju vključil tudi Zavod za transfuzijo, ki je ves čas

Košakovega kirurškega dela iz novih pobud širil obseg svoje stroke s subspecialnimi programi.

Na operativnem programu kirurške klinike so se vrstili posegi na aorti (koarktacija, anevrizme), paliativne operacije otrok s prirojenimi srčnimi hibami, leta 1953 pa prvič »zaprt« komisurotomija mitralne zaklopke. Leta 1955 se je udeležil II. mednarodnega angiološkega kongresa v Friburgu v Švici. Od leta 1947 dalje je delal honorarno kot kirurg na polikliniki, kjer je bil član strokovnega kolegija, od leta 1954 pa tudi v sanatoriju za pljučno TBC na Golniku. Bil je član komisije za vojaške vojne invalide in član nižje zdravstvene komisije. Kot odličen učenec velikega učitelja prof. dr. Božidarja Lavriča se je usmeril v srčno in žilno kirurgijo.

Leta 1957 je bil v Lyonu in v Parizu na specializaciji iz kardiovaskularne kirurgije. Po vrnitvi se je lotil konstrukcije aparature za ekstrakorporalno cirkulacijo, ki je bila po njegovi zamisli v celoti izdelana v ljubljanskem podjetju Avtoobnova. S to aparaturo je bila 24. septembra 1958 izvršena prva odprta srčna operacija na človeku v Jugoslaviji. Obsežno eksperimentalno delo iz leta 1957/58, ki je omogočilo ta poseg, je dokumentirano z barvnim filmom. Za to delo je dobila ekipa kirurške klinike leta 1959 Kidričevo nagrado.

Leta 1958/59 je bil na študiju kardiovaskularne kirurgije, specialno problemov ekstrakorporalne cirkulacije v Leedsu ter v Hammersmith in Guy's Hospitalu v Londonu. 1966 si je ogledal center za kardiovaskularno kirurgijo v Houstonu. Tu je imel priložnost videti vstavev umetnega srca in vrhunsko kardiovaskularno kirurgijo.

Z eksperimentalnim delom je nadaljeval zlasti v letih 1964/65, ko je z doma izdelano aparaturo v eksperimentu izdelal in razvil metodo induciranelektrofibrilacijskega zastoja srca. Delo sta financirala sklad Borisa Kidriča ter Univerza v Ljubljani, ki je že prej podprla eksperimentalno delo v zvezi z induciranim anoksičnim in kemičnim zastojem srca.

Leta 1966 je prof. Košak organiziral obisk prof. M. E. De Bkeyja z ekipo, ki je v štirih dneh dela na kliniki vsadila osem srčnih zaklopk ob sodelovanju vsega Košakovega tima. Ta obisk vrhunškega kirurga je močno odmeval kot priznanje, preizkušnja in bogat študijski teden za domače udeležence. S trdnim teoretskim in praktičnim znanjem ter razvijanjem znanstvenih osnov stroke je prof. M. Košak dosegel, da so operacije z EKC (zunajtelesnim obtokom) postale rutinske.

Na pobudo M. Košaka in predstojnika za rentgenologijo je bil s pridruženimi močmi Kirurške, Interne in Pediatrične klinike leta 1964 ustanovljen Oddelek za rentgenološko invazivno diagnostiko srčnih bolezni, lociran v starem skromnem prostoru Kirurške klinike. M. Košak je tam opravljali diagnostične kateterizacije pred operacijskimi posegi. Tako je v Kliničnih bolnišnicah deloval edinstveno organiziran timski pristop k obravnavi določene patologije.

Tehnika zunajtelesnega obtoka je omogočila zdravljenje številnih prirojenih in pridobljenih srčnih bolezni. Prof. M. Košak je tako leta 1965 prvi v Sloveniji in takratni Jugoslaviji vsadil prvo umetno srčno zaklopko, istega leta je vsadil prvi srčni spodbujevalnik, postopno pa je uvajal nove posege pri prirojenih srčnih napakah.

Posebej pozorno se je lotil tudi operacijskega zdravljenja ishemične srčne bolezni. Tako kot po svetu je izvajal najprej posege za posredno revaskularizacijo, leta 1971, le dve leti za prvo tako operacijo na svetu, pa je napravil prvi aortokoronarni »by pass« (obvod) z veno. Že leta 1973 je za premostitev koronarne (venčne) arterije prvič uporabil notranjo prsno arterijo (arteria mamaria interna).

Ves čas je vzdrževal stike z najuglednejšimi centri po svetu (Houston, Boston, Cleveland) in k nam prenašal novo tehnologijo in operacijske tehnike. Modificiral je klasično Trendelenburgovo operacijo pri pljučni emboliji. Uvedel je sodobne metode za zaščito srčne mišice med operacijo – kardioplegijo in hipotermijo.

Prof. M. Košak pri bolnikih ni opravil samo diagnostike bolezni, jih nato uspešno operiral, temveč jih je po operaciji spremljal, vodil in zdravil. Da je bolnikom v najbolj občutljivem obdobju zdravljenja zagotovil varnost, je usposobil in vzgojil medicinske sestre in tehnike in opremil prostore z aparati za spremljanje življenjsko pomembnih funkcij ter tako postavil temelj današnji intenzivni medicini v enotah za intenzivno terapijo in nego.

Prof. M. Košak je bil zelo aktiven tudi na področju presajanja organov. Med ponovnim študijskim obiskom v Houstonu leta 1969 je organiziral odhod strokovnjakinje ljubljanskega Zavoda za transfuzijo v Houston, kjer se je v laboratoriju za tipizacijo tkiv podrobno seznanila s specialno problematiko. To je omogočilo, da je leta 1970 s sodelovanjem urologa prof. Slavka Rakovca kot prvi v Jugoslaviji uspešno presadil ledvico živega dajalca.

Tehnično in logistično je pripravil presaditev srca in leta 1986 kot prvi na svetu izvedel uspešno avtotransplantacijo pri bolniku z malignim tumorjem srca. Srce je odstranil iz prsne votline, izrezal tumor, s sintetično krpo nadomestil manjkajoči del srčne stene in srce ponovno vsadil. S tem posegom je dokazal tehnično pripravljenost za presajanje srca.

Za Košakovo delo je posebno značilna osebna pozornost do vsega območja stroke, tudi do obrobne vsakdanje patologije. Z etičnim odnosom, da je za vsakega bolnika prav njegova lastna bolezen najhujša, se je prof. M. Košak zavzeto lotil tudi

npr. načinov zdravljenja pri povrhnjih varikoznih venah na spodnjih udih; novi posegi so številnim delavcem povrnili sposobnost za delo. Ukvarjal se je z žilno travmatologijo in ostalo patologijo ožilja, z odpravo ishemičnih poškodb na udih, možganih, srcu. Z uvedbo vsajanja aortnoiliakalnih in femoralnih umetnih sintetičnih žilnih protez je številne bolnike obvaroval invalidnosti.

Letno se je udeleževal kongresov evropske sekcije internacionalnega kardiovaskularnega društva, katere član je od leta 1962. Aktivno je sodeloval na številnih kongresih tako doma kot v tujini. V domačih in svetovnih revijah je objavil 122 prispevkov. Je soavtor prvega slovenskega učbenika kirurgije.

Prof. M. Košak je bil odličen učitelj in znanstvenik. Za svoje strokovno delo je prejel visoka odlikovanja in je član več mednarodnih združenj. Leta 1974 mu je Mesto Ljubljana podelilo nagrado za posebne dosežke na področju zdravstva. Leta 1988 je dobil Kidričevo nagrado za življenjsko delo.

Spremljal je predsednika SFRJ Tita na njegovih potovanjih v Anglijo, Grčijo, Turčijo, Indijo, Burmo, Brazilijo, Čile, Bolivijo in Mehiko ter sodeloval pri operacijah vodilnih državnikov. Za svoje delo je bil odlikovan z Redom dela II. stopnje in redom dela z zlatim vencem. Prejel je tudi več tujih odlikovanj.

Prof. dr. Miro Košak se je pri svojem delu in odločitvah vedno držal načela, da je potrebno oviro odstraniti. Bil je skromen, dober in skrben zdravnik – osebnost, ki je izžarevala in dajala zaupanje in up v uspeh kirurškega zdravljenja.

Prof. dr. Miro Košak je kot zdravnik, kirurg, znanstvenik in humanist; pionir diagnostike, kardiokirurgije, intenzivne medicine in anesteziologije resnično Michelangelo kardiokirurgije na Slovenskem.

VIVAT, CRESCAT, FLOREAT

Aleš Breclj